

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України “Про внесення змін до деяких
законодавчих актів України щодо адміністративної та кримінальної
відповідальності військових службових осіб та особливостей виявлення і
початку досудового розслідування таких правопорушень”

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту.

Останнім часом в Україні набули суспільного розголосу численні випадки порушень під час ведення військового обліку, проведення медичних оглядів (військово-лікарської експертизи) та прийняття рішень щодо призову, прийняття, направлення на військову службу або звільнення від неї. Такі порушення, зокрема, пов’язані зі зловживанням службовими повноваженнями з боку окремих службових осіб територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також осіб, уповноважених на проведення медичних оглядів і військово-лікарської експертизи.

На практиці це проявляється у незаконній постановці осіб на військовий облік, у тому числі жінок, які відповідно до закону не підлягають взяттю на такий облік, незаконному призові або направленні на військову службу осіб, які за станом здоров’я не підлягають такому призову чи направленню, а також у незаконному звільненні від призову або військової служби. Наслідком таких дій або бездіяльності стає істотне порушення прав громадян, підрив довіри до державних інституцій, створення умов для корупційних практик, а також ризику для обороноздатності держави.

Окрему суспільну небезпеку становлять випадки, коли внаслідок неправомірних дій службових осіб ТЦК та СП або медиків військово-лікарських комісій громадяни незаконно набувають або, навпаки, втрачають статус осіб, які підлягають військовому обов’язку, призову чи звільненню від служби. Такі випадки можуть призводити до незаконного оголошення осіб у розшук, безпідставного притягнення їх до адміністративної відповідальності, а також до призову на військову службу осіб, які не можуть проходити її за станом здоров’я.

Разом з тим, чинне законодавство не забезпечує достатньо чіткої та повної системи відповідальності за такі порушення. Зокрема, відсутня спеціальна норма щодо адміністративної відповідальності службових осіб за незаконне взяття на військовий облік осіб, які відповідно до закону не підлягають такому обліку, а також існує необхідність окремого кримінально-правового врегулювання відповідальності за порушення порядку проведення військово-лікарської експертизи та порядку призову (прийняття) громадян на військову службу.

Крім того, практика свідчить про необхідність удосконалення механізмів оперативного виявлення таких правопорушень та початку досудового розслідування, у тому числі на підставі інформації, поширеної в медіа, яка нерідко стає першим джерелом відомостей про можливі зловживання.

У зв'язку з цим виникла необхідність законодавчого посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за відповідні порушення, а також удосконалення механізмів їх виявлення та розслідування.

2. Мета законопроекту.

Метою законопроекту є забезпечення законності у сфері військового обліку, проведення медичних оглядів (військово-лікарської експертизи) та призову (прийняття, направлення) громадян на військову службу шляхом:

встановлення спеціальної адміністративної відповідальності службових осіб за порушення порядку ведення військового обліку, що призвело до незаконного взяття на облік осіб, які відповідно до закону не підлягають такому обліку;

встановлення кримінальної відповідальності за умисне порушення порядку проведення медичного огляду (військово-лікарської експертизи), що призвело до незаконного призову або незаконного звільнення від призову чи військової служби за станом здоров'я;

встановлення кримінальної відповідальності військових службових осіб за порушення порядку призову (прийняття) громадян на військову службу;

удосконалення порядку виявлення таких правопорушень та початку досудового розслідування..

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту.

Законопроектом пропонується внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України.

Зокрема, законопроектом пропонується:

доповнити статтю 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення новою частиною четвертою, якою встановити адміністративну відповідальність за порушення службовою особою порядку ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних або резервістів, що призвело до взяття на такий облік осіб, які відповідно до закону не підлягають взяттю на військовий облік;

доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 337-1, якою передбачити кримінальну відповідальність за умисне порушення порядку проведення медичного огляду (військово-лікарської експертизи) для визначення придатності за станом здоров'я до військової служби, якщо таке порушення призвело до незаконного призову громадянина на військову службу або до незаконного звільнення від призову, прийняття, направлення чи військової служби за станом здоров'я;

доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 426-2, якою встановити кримінальну відповідальність військової службової особи за порушення порядку призову (прийняття, направлення) громадянина на військову

службу, що призвело до незаконного призову або незаконного звільнення від призову (прийняття) на військову службу;

уточнити примітку до статті 368-5 Кримінального кодексу України шляхом віднесення голів, їх заступників, членів та секретарів позаштатних постійно діючих військово-лікарських комісій або лікарсько-льотних комісій до осіб, прирівняних для цілей цієї статті до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

доповнити частину першу статті 214 Кримінального процесуального кодексу України положенням, відповідно до якого слідчі органів Державного бюро розслідувань на основі доступних джерел та даних, у тому числі інформації, поширеної в медіа, здійснюють моніторинг обставин, що можуть свідчити про вчинення військових кримінальних правопорушень, з метою оперативного виявлення таких правопорушень та початку досудового розслідування.

Також законопроект містить прикінцеві положення щодо набрання ним чинності та приведення Кабінетом Міністрів України, міністерствами й іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Законопроект має комплексний характер та спрямований на усунення ситуації, коли незаконні дії або зловживання службовими повноваженнями з боку посадових осіб ТЦК та СП і осіб, уповноважених на проведення військово-лікарської експертизи, спричиняють істотні порушення прав громадян, однак не отримують належної правової оцінки та не тягнуть за собою спеціально визначеної законом відповідальності.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Нормативно-правову основу у цій сфері становлять Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу», а також інші нормативно-правові акти, що регулюють питання військового обліку, проведення військово-лікарської експертизи, призову, прийняття та проходження військової служби.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проекту Закону не потребуватиме видатків з Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

6. Очікувані правові та соціальні наслідки прийняття законопроекту

Прийняття законопроекту дозволить:

посилити законність у сфері військового обліку, проведення військово-лікарської експертизи та призову громадян на військову службу;

встановити персональну адміністративну та кримінальну відповідальність за незаконні дії, зловживання службовими повноваженнями або умисні порушення у відповідних сферах;

зменшити кількість випадків незаконної постановки на військовий облік, незаконного призову або незаконного звільнення від військової служби;

запобігти безпідставному притягненню громадян до відповідальності та іншим порушенням їхніх прав;

посилити превентивний ефект законодавства та дисциплінувати діяльність службових осіб ТЦК та СП, а також медиків військово-лікарських комісій;

підвищити довіру громадян до державних інституцій та механізмів контролю у сфері оборони.

Прийняття цього законопроекту сприятиме належному захисту прав громадян, зміцненню правопорядку у сфері військового обов'язку і військової служби, а також запобіганню повторенню випадків зловживання службовими повноваженнями у діяльності ТЦК та СП і під час проведення військово-лікарської експертизи.

Народні депутати України

